

ПОДАЦИ О МИЉКУ ПЕТРОВИЋУ У ВЛАШКОЈ

Миљко Петровић, брат Хајдук-Вељка, боравио је у Влашкој више година и то у два маха. Први његов боравак тамо пада у период 1813—1819 године, а други 1828—1829 године. О томе је у румунским архивама остало доста трагова и података, досада непознатих. Румунска архивска грађа, као и некоји подаци из руских архива изнесених на видело у последње време, обogaћују досада оскудне информације српске историографије о Миљку Петровићу уопште, а напосе о његовом боравку и о његовој делатности у Влашкој. А та делатност је богатија него што се замишљало.

Све те ствари нису досада привукле пажњу ни румунске историографије, јер су њој биле врло мало, или готово никако, познате улоге у српској историји некојих личности које су потом живеле у румунским кнежевинама. Истраживачи румунских архива су прелазили олако преко грађе која им је пролазила кроз руке, не слутећи да је у њој реч не само о обичним трговцима, печалбарима и другим обичним људим већ и о људима знамените прошлости, о главним учесницима важних догађаја српске историје.

Као што је познато, Миљко Петровић се за време првог српског устанка борио као момак — „бећар” — у војсци свога брата Хајдук-Вељка Петровића. После угушења устанка и пада Неготина 1813-те године, Миљко Петровић је био принуђен, као и многи други учесници у устанку, да потражи склониште северно од Дунава, у Влашкој. Можда је побегао најпре у Русију, како то тврди В. Д. Конобејев¹). Ако је и било тако, у Русији Миљко Петровић није дуго боравио, пошто су сигурни подаци о његовом боравку у румунским кнежевинама. Слично многим другим српским борцима, он је тамо ступио у службу као кнежевски арнаућин, што ће рећи војник у кнежевој гарди. Најпре је ступио у гарду код молдавског кнеза Скарлата Калимахија²), а 1817 је прешао у службу код влашког кнеза Јована Караџе.

Овај је остао у пословици као пљачкаш народа у Влашкој, превазишавши тиме друге фанариотске господаре које је Порта слала тамо. Октобра месеца 1818 год. он је просто побегао у иностранство, напустивши извеснада кнежевски престо да се не би вратио у Цариград где иначе није могао очекивати ништа добро за себе. Тиме је и своје арнауте оставио у неизвесности. Новоименовани кнез Александар Суцо, исто из фанариотске

1) Ученые записки Института Славяноведения, XX, 1960 243.

2) М. Гавриловић, Милош Обреновић, Београд, II, 1909, 552.

породице, нашао се пред тешком финансијском и економском ситуацијом семље, коју је требао да реши, а да истовремено и себи осигура што више личних прихода. Међу мерама које је он предузео по своме доласку у Букурешт била је и та да извештај број арнаута буде отпуштен из службе и то не само ради уштеде, како је образложено званично, већ поглавито стога што су били у служби одбеглог Јоана Караџе. Томе су се успротивили заинтересовани арнаути, који су се одметнули од власти и повукли у Синаји. На њиховом челу био је Миљко Петровић. Кнез је морао да уложи доста напора, требао је да уручи арнаутима заустављене плате и да им и другу новчану помоћ да би стишао ту арнаутску буну која је избила јуна 1819 год. под Миљковим руководством.

Буна је личила на замашну хајдучку акцију, а имала је и озбиљну политичку подлогу.

Милошев агент у Букурешту, Михајло Герман, пратио је са највећом пажњом акцију Миљка Петровића. По пријему Германових извештаја, Милош Обреновић је по овом питању ступио у преписку са руским конзулом у влашкој престоници, А. Пинијем³⁾. Солињак је обавестио Беч, 3-ег јула по ст. календару, да је после „сцене“ настале у Влашкој због акције коју је предузео Миљко Петровић, кнез био приморан да ступи с њим у преговоре. До дана када је Солињак послао свој извештај није било дошло ни до каквог резултата, а у том времену „број његових (Миљкових) присталица расте непрестано и последице тога су очекиване са зебњом“.⁴⁾

Много су конкретнији подаци о томе догађају које налазимо у другачком извештају пруског конзула Марка, који он шаље фон Шладену. Дошавши из Јашија у Букурешт тек пошто се буна кнежевих арнаута стишала, пруски агент је успео ипак да се подробно и доста тачно обавести о ономе што се ту десило. У извештају који шаље тек 31-ог јула, Марко наводи да је Александар Суцо, дошавши на кнежевски престо након бегства свога претходника, Јовна Караџе, намислио да „у циљу остварења извесних уштеда“ отпусти више арнаута који су служили у гарди одбеглог претходника. Шта више, по кнежевом наређењу, велики спатар (војни министар) покушао је да разоружа отпуштене арнауте; но та је мера наишла на најенергичнији отпор једне овеће групе тих арнаута који су већином били Срби. Дошавши на тај начин у сукоб са врховном влашћу, арнаути су се повукли у манастир из Синаје где су се и утврдили са намером да тамо пруже отпор евентуалној опсади. Као резултат преговора који нису текли глатко, кнежеви изасланици су се сагласили са Миљком Петровићем да се побуњеним арнаутима даде новац за пут и они да пођу у Србију. Дванаесторица арнаута, заједно са М. Петровићем, су примили и искористили те услове, па су одиста и пошли у Србију, док су се остали предали и неки од њих су понова примљени у кнежеву гарду.⁵⁾

Пруски агент не помиње, можда и не познаје, име вође побуњених арнаута, наводећи само толико да овај је Србин. Зато пак друга документа доприносе да се име његово са тачношћу идентификује.

У једном тајном извештају од 19. јуна 1819 год. руски конзул А. Пини обавештава Строганова, руског амбасадора у Цариграду, не помињући манастир из Синаје да је покретач буне Миљко Петровић који се повукао

3) *М. Гавриловић*, н. д. 552.

4) *Hurmuzaki*, XX, 475.

5) *Hurmuzaki*, X, 59. Види такође извештај од 13-ог јула, 57.

из Букурешта, заједно са арнаутима верним њему.⁶⁾ Упоредивши те податке са онима из преписке Михајла Германа, констатујемо, између осталог, да је Хаџи Продан био тај који је имао улогу посредника у преговорима између кнеза и побуњених арнаута. Сам Хаџи Продан се у ово време налазио у кнежевој служби, као арнаутин у његовој гарди.⁷⁾ Он није био међу отпуштенима. Како наводи А. Пини, побуњени арнаути су задржали неко време код себе Хаџи Продана као таоца, узевши му 34 дуката које су нашли код њега.

Једини румунски извор који не само потврђује разним детаљима горње информације о побуни арнаута на челу са Миљком Петровићем, већ надаје и многе друге податке, је хроника у рукопису, досада необјављена архимандрита ГенADIЈА Првулеску-а.⁸⁾ Хроника је написана 1829 године када је њен писац био старешина манастира у Синаји.⁹⁾ Као такав, ГенADIЈЕ Првулеску је своје податке сакупио од калуђера очевидаца протеклих догађаја у манастиру, а и од становника Синаје и околине, од којих су се арнаути снабдевали храном и другим потребама.

Ево, од почетка до краја, шта пише ГенADIЈЕ Првулеску о побуни и о боравку арнаута у Синаји.

“1819 год. затворило се је у Синајском манастиру 42 арнаута¹⁰⁾ који говораху да су били у служби бившег кнеза Караџе. Стајали су у манастиру јуна и јула месеца, имајући као поглавице неког Минка и Вељка. Намирнице су узимали из манастира. Овце пак, јагњад, овнове, качкавал и сир — са бачија и од чобана из околине.

Чувши о томе, нови кнез је наредио да све потере у земљи, као и пољске страже са потером спатарије (састављеном од војника) оду у Синају да их похватају. После више покушаја, нису их могли избацити [из манастира] мада је у потерама дејствовало око 3000 људи. Но они [побуњени] су се бранили са зидова. Увидевши да не могу успети, обавестили су кнеза. Овај је наредио да манастир буде спаљен.

Отац Јустин, архимандрит и старешина Синајског манастира, видећи да је у опасности, а будући човек обдарен и особито способан, саветовао их [арнауте] очински да се предају или пак, ако желе, могу се ноћу извући напоље, кроз отвор који ће им он показати. Послушавши савете тога доброг човека, 30-горица [побуњених] је изашло кроз један прозор, и отишло је у планине Бучеци, а дванајест, и бројем 12, остало их је заједно са двојицом капетана. Сутрадан су се они покорили под условом, утврђеним заклетвом на крст и јеванђеље, да они неће бити везани и да им се неће одузети оружје, пре него што ће бити одведени пред лицем кнеза да објасне зашто су се сакупили у Синаји. Они говораху да им бивши кнез није дао плате, те су зато пошли у хајдуке. Истина је у томе да је посредила завера да би се дошло до револуције. Записао сам, нека се зна”.

6) Фотокопија при Историском Институту Академије Наука Р. Н. Р. докуменат бр. 135/66627, по оригиналу из совјетских архива.

7) Да је Хаџи Продан служио и пре тога као арнаут, то сведочи 1818 године Стеван Живковић — Телемак у једном писму упућеном Вуку Караџићу (*Вукова преписка*, Београд, I, 1907, 63).

8) Та хроника налази се у Држ. Арх. Букурешт, под бр. рукописа 793. На 25-ој страници рукописа је описана побуна арнаута.

9) То је назначено на 28. стр. рукописа.

10) Ако је из Букурешта за Синају пошло 25 арнаута, како је назначено у поруци великог везира, или 26 по тврђењу пруског конзула Марка, онда оних још 16—17 како тврди Ген. Првулеску, а ми му верујемо, значи да су се припојили касније, како примећује Солињак када вели да број Миљкових присталица расте непрестано.

Као што се види, у својим подацима, конкретнијим од других, Генадије Првулеску, ипак не наводи тачно име вође побуњених арнаута. Уместо Миљка, он наводи име Минку, додајући на то и име једног другог вође — Велку, односно Вељко. Та збрка у имену није тако велика и она се даје лако објаснити тиме што је у Влашкој уопште било у већој циркулацији бугарско име Минку, па је Генадију, писцу хронике, име Миљко сасвим природно дошло до знања у бугаризованом облику, као што и име Вељко он даје у боље познатој бугаризованој форми „Велку”. Није нам добро познато ко би могао бити тај Вељко, сарадник Миљка Петровића у овој буни, чије име наводи једино Генадијев извор. Могуће је да то ствари и не буде име неког другог арнаутског шефа, већ да је упало ту као додатак имену Миљка, захваљујући великој популарности коју је у Влашкој уживало име Хајдук-Вељка, Миљковог брата.

Једна једина чињеница може нам дати за право да сматрамо да је реч едиста о једној особитој личности, капетану Вељку, а наиме та да је 1815-те год. постојала у Малој Влашкој једна српска хајдучка чета, која је хајдуковала под вођством харамбаше Вељка и Миленка, синовца Хајдук-Вељковог. Ако некако и у овом случају није посреди иста збрка између имена самог Хајдук-Вељка и имена његовог синовца, онда бисмо стварно имали пред собом и 1819 год. једног Србина са тим именом, блиског сарадника Миљковог. А да је овом случају неоспорно реч о Миљку, Хајдук-Вељковом брату, без обзира на то што његово име није уопште наведено или је пак наведено у исквареном облику, то потврђује, осим горе наведеног Пинијевог извештаја, и један други савремени извор, а наиме: писмо које 12-ог јуна 1819 год., дакле у самом току догађаја, пише сердар Константин Канецос из Букурешта Полихронију Консти Петру (Хаџи Јанушев брат) у Крајову, и у коме он воли између осталог, односећи се на догађаје у Синаји: „У међувремену господар Миљко, Хајдук-Вељков брат, вратио се у манастир Синају, док су баш-Караџу, некога Јанка и другу неколицину, ухватили и одвели их везане”.¹¹⁾ Као што се већ види ова кратка вест допуњује извештаје Генадија Првулеску-а и пруског агента Марка, показујући јасно, не само да је реч о Миљку Петровићу, већ и то да они који су се предали били су везани, бар за неко време.

Наравно да су највише власти у Влашкој, збуњене и јако забринуте неочекивано енергичном акцијом Миљка Петровића, доставиле о свему Високој Порти и то свакако у више, најмање у два маха. Копије тих доставки нису сачуване у румунским архивама, али је сачуван текст великовезирске наредбе која је у вези са тиме послата влашком кнезу, а која гласи: „Мехмет Дервиш [велики везир] упућује [Александру Суџу].

Одани мој, сазнао сам садржину Вашег писма у коме сте нам јавили да сте похватили живе оних 25 људи у оном манастиру где су се они склонили, након тога што су тајно пошли из Букурешта и сакупили се наоружани у једном срезу, усуђујући се да чине зла и ради чијег хватања Ви сте изабрали достојне људе.

Ваше писмо поднето је Његовом Величанству које је благоизволело примити до знања оно о чему се у њему пише.

Ма да је та ствар сада свршена, благодарећи Вашим напорима и Вашој ревности, сигурно је да те сметње које једна за другом избијају у Јашицама и у Букурешту, јесу последице неких изазивања и подбадања.

11) Држ. Арх. Букурешт, преписка Хаџи Јануша, IV/7. Грчки ориг.

Зато, дакле, један од царских захтева јесте да се изнађе извор и узрок тих догађаја. Захтева се да својом оштроумношћу изнађете да ли узроци и подстреци тих смутњи јесу одиста они на које ми сумњамо. Нека се иследи, било отворено било у тајности, нека буде пронађена истина онако како треба и резултат ислеђења да нам буде донет до знања.

Ради тога вам је написано ово писмо, по чијем пријему ћете се понашати саобразно реченоме. Дервиш Мехмет."¹²⁾

Из ове везирске наредбе издате 26-ог јула 1819, не би се конкретно ништа разумело о чему је реч, пошто везир говори о догађају као већ опште познатом, па зато не налази за сходно да спомене ни назив манастира, ни краја у коме се догађај збива, као ни имена учесника. Но све се те ствари објашњавају помоћу других извора које смо већ навели. Овде пак нашу пажњу привлачи тврдња високих органа Парте да буна арнаута није случајна појава, већ је она део извесних шире смишљених планова и да ту није реч о једином догађају те врсте, већ је више таквих смутњи избило.

Конкретно, у везирској наредби се наводи пример узбуне у Јашима. Реч је ту о једној узбуни широких размера која је избила у Јашију 8-ог и 9-ог јуна 1819 год., готово истовремено са буном арнаута у Букурешту. У Јашију су се побунили грађани и сељаци из околине, опколили кнежев двор и хтели да навале унутра. Они нису могли бити умирени, упркос настојањима митрополита и других највиших достојанственика.¹³⁾ Најзад се са дворских зидова гуцало у побуњену масу, те се она најзад смирила. Та узбуна је оставила дубок утисак на савременике.

Порта је свакако располагала некојим подацима кад је претпостављала да ова буна у Јашима и она у Букурешту, односно у Синаји, имају негде заједнички корен, да су делови једног шире замишљеног плана. Некојих веза је било међу њима, како је то посумњао и руски конзул А. Пини, опазивши присуство на сцени тих догађаја и неких других знатнијих Срба који су онда живели у румунским кнежевинама. Знатну улогу игра ту пуковник Стеван Живковић. Није нимало лишена значаја констатација до које је дошао А. Пини, да „Миљкове акције, необјашњене у свој њиховој дубини, биле су покренуте по сугестијама и директивама пуковника Живковића . . .” чије је понашање у Букурешту, праћено у тајности, довело до његовог истеривања из Влашке и одашиљања у Русију. А. Пини је сматрао да постоји тесна веза између Живковићевог доласка у Јаш и избијања тамошње узбуне, готово истовремено кад и утврђивање побуњених арнаута у Синајском манастиру у Влашкој.

Пуковник Стеван Живковић који је у доба српског устанка био неко време поред Хајдук-Вељка, Миљковог брата, живео је после 1812 год. у Влашкој. Тамо се он занимао и трговачким пословима. Познавао је добро Хаши Продана и Јованч Рашковића, који су живели у румунским кнежевинама. Овај последњи је и сам 1820 склопио заверу против влашког кнеза. Разне везе и политичке акције Стевана Живковића привукле су на њега пажњу власти из Аустрије куда је он често путовао, а такође и пажњу

12) Овај документ налази се у резимеу, у једном регистру „турских хартија” из Државних архива у Букурешту, заведен као рукопис бр. 2430 (резиме је на стр. 41—42). Цео текст документа, на турском језику по коме доносимо превод, налази се у фонду турских докумената из истих архива, под бр. 304. Превод је био објављен у *Documente privind istoria României. Râscoala din 1821. Vol. I, Documente interne, 1959. 148—149.*

13) Види о томе широко излагање очевица Леона Лаза Буковињанца у *Urnicariul*, VII, 73—76, као и Крајхелове (Kreuchely) извештаје од 11 и 23 јуна, 13 јула и 28 августа 1819 у *Hurmuzaki*, X, 52—57, 68.

Порте и Русије које су пратиле његову делатност. Природно је дакле да А. Пини даје о њему тајне извештаје: У једноме он говори о Живковићу следеће: „На основу тврдњи извасних личности које заслужују пуно поверење (Живковић) не само да узима учешћа у делима Миљка Петровића, већ је шта више ових дана послао код њега једног курира из Јашија са писмом у коме му казује да не буде забринут и да не сумња у добар исход познатих ствари, које су отпочеле добро. Особито јавља он Петровићу о узбуни у Јашима и наговештава да је и у другим местима све спремно за узбуну. Обећава му своју сарадњу и помоћ да би повећао чету којом командује”. Даље, Пини рапортира о мерама које је предузео да би Ст. Живковић био одстрањен из Влашке.

Тих дана и други један Србин, кнез Јован Рашковић из Старога Влаха, играо је активну улогу у вези са узбуном. Он је, по извештајима аустријског конзула Раба, организовао неке тајне регрутације, примајући и заклетве регрутованих особа. Тиме је он циљао „одржавати стално напрегнуто стање, из кога најзад да избију јачи немири”.¹⁴⁾

Како је Ст. Живковић морао услед тога да пође у Русију, тако је и Јован Рашковић морао поћи за Букурешт.

Уопште, за време узбуне у Јацију, примећено је присуство наоружаних Срба у граду, а неки од њих су директно учествовали у узбуни.¹⁵⁾

У светлости свих тих података, мада недовољних, разумљивија је тврдња великог везира да „смутње једна за другом избијају у Јашима и Букурешту. . .” као последица „неких изазивања и подбадања”.

Да су Ст. Живковић и Ј. Рашковић могли бити у вези са Миљком Петровићем у питању акције коју је он покренуо, показује индиректно и чињеница да је Ј. Рашковић својом завером фебруара 1820 у Букурешту хтео, по сопственој изјави, да понови са више успеха акцију Миљка Петровића.¹⁶⁾

Све ово указује на то да су јашка и арнаутска буна свакако потстицане и са стране и да су у томе Срби из емиграције знатно суделовали.¹⁷⁾

Арнаутска буна под вођством Миљка Петровића била је ликвидирана мирним путем. Добивши новчану накнаду од влашког кнеза, Миљко је заједно са неколицином арнауца пошао у Србију, спроведен до границе стражарно. У једном рачуну влашког попечитељства финансија забележено је: „Утрошено је за арнауте послате у правцу Крајове да спроведу бунцију Миљка: 75 пијастра и 63 аспре”.

По ономе шта нам саопштава М. Милићевић¹⁸⁾ који не помиње ништа о боравку Миљка Петровића у Влашкој у ово време, изгледа да му је Милош Обреновић опростио кривицу коју је имао у његовим очима што је био у емиграцији и да је хтео да га још боље привуче, пошто га је примио у своју гарду. Са своје стране, Миљко је гледао да што више задобије Милошево поверење, те му је открио Абдулину буну.¹⁹⁾ 1826 године он је постављен за кнеза у Градишкој нахији. Ову ће титулу он носити и у Влашкој камо ће поново отићи кроз две године.

14) *Hurtmuzaki*, X, 53.

15) Исто, 68.

16) Пинијев извештај од 23 фебруара 1820 (фотокопија при Историском институту Академије Наука Р. Н. Р., бр. 937, по оригиналу из совјетских архива).

17) Треба на пример узети на уму да је Стеван Живковић имао веза са прваком Хетерије Емануилом Ксантосом, како се види из његовог писма од 17 августа 1820 г. (*Ет Хантос, Аπομνημονεγmata peri tis Eterijas*, 87).

18) М. Милићевић, *Кнежевина Србија*, 1876, 912.

19) В. Ст. Караџић, *Скуп истор. и етногр. списи I*, Београд, 1898, 186

По тврдњи руског пуковника И. П. Липрандија, Миљко Петровић се 1826-27 налазио у Грчкој одакле је наводно дошао у Малу Влашку, на почетку руско-турског рата 1828-1829 године.²⁰⁾ Као што не зна ништа о ранијем боравку М. Петровића у Влашкој нити о догађају у Синаји, исто тако И. П. Липранди могао је да не сазна ништа тачно о биографији Миљка у Милошевој Србији, јер ни једно ни друго није конвенирало Миљку. Свакако да се ова заблуда Липрандија дугује самоме Миљку, који је, имајући у виду Милошево нерасположење и интервенције противу њега и противу других српских добровољаца у руско-турском рату, сматрао да је мудрије да модифицира пред руским командантима своје биографске податке.

За Миљка Петровића, као и за многе друге патриоте јужно од Дунава, као што је рецимо бугарин Георги Мамарчев — Бујукли, избијање руско-турског рата 1828-1829 значило је погодну прилику да се активно боре противу Турака. Зато је он одмах одлучио да у њему учествује као добровољац. Но, пошто је кнез Милош Обреновић био одлучно противан формирању добровољачких одреда, да ови не би били искоришћени од његових противника из емиграције, Миљко Петровић је морао у тајности да сакупи око 400 „бећара добровољаца“, те је са њима прешао у Влашку и придружио се руској војсци.

У борбама Миљко Петровић је чинио чуда од храбрости. Зато је он био особито цењен, како од војника добровољаца којима је командовао, тако и од руских команданата под чијим се заповедништвом борио и радо био приман у њихово друштво. П. Х. Грабе бележи у својем дневнику, 19 новембра 1828 г., да се свакад диви „српском кнезу Миљку, као јуначком борцу, кајгод га види код Гајсмара“.²¹⁾ У првој години рата, 1828, Миљко је био под командом генерала Гајсмара. У једној од главнијих битака, оној при Бајилешти-ма Миљко се особито истакао својом храброшћу и заслугама, те је био награђен златном сабљом.²²⁾ „Славна победа при Бајилешти-ма дугује се у пунуом смислу речи његовим саветима“ — вели И. П. Липранди о Миљку Петровићу.²³⁾

Но без обзира на то, на поновљене захтеве Милоша Обреновића, који се бојао да одреди српских добровољаца не навале из Мале Влашке у Крајину, онда још под Турцима, а одатле даље у Србију и да оборе њега са власти, Миљков одред је био премештен из Мале Влашке ка Силистри, да би се тиме пред Милошем симулирало растурање одреда.²⁴⁾ Генерал Гајсмар је том приликом топло препоручио Миљка Петровића Кисељеву као одличног познаваоца герилског начина ратовања. Стварно, 1829 год. Миљко је са својим одредом, у коме је било Срба, Румуна и Бугара, освојио један непријатељски шанац у условима који су зачудили и задивили руске генерале. Он је у то време већ био под командом пуковника И. П. Липрандија који је био очевидац његове погибије.

20) Documente privind Istoria României. Râscoala din 1821, vol V, Izvoare narative. Bucuresti, 1962, 469.

21) Русский Архив, 1888, бр. 4., додаток, 43.

22) М. Ђ. Милићевић, Поменник, 537; Учене записки Института Словјановедениъ, XX, 1960, 243.

23) Documente privind Istoria României. Râscoala din 1821, V, 486. У тој борби, 12-ог септембра 1828, страшно је потучена много надмоћнија турска сила и тиме је спасена Мала Влашка од турског пустошења.

24) Ово доказује совјетски историчар В. Ј. Конобејев на основу података из совјетских архива, док се досад сматрало да је одред стварно био растурен (М. Гавриловић, Милош Обреновић, III, 134—135; Ученне записки Института Славјановедениа, XX, 1960, 243).

Отприлике јуна, можда и јула месеца 1829 г.,²⁵⁾ приликом једног жестоког сукоба са Турцима, док су добровољци били у тражењу фуражи, Миљко Петровић је погинуо на једној пољани, поред шуме, у близини села Ески Смила и близу једног манастира („Теке-баба“). У току пушкарања у коме су активно учествовали српски коњаници из Миљковог одреда, прича И. П. Липранди који је руковао акцијом: „одјурio сам у галопу до кнеза (Миљка Петровића) и наредио му да причека док стигну пешаци Бугари који су се већ журили у томе правцу. Но узалуд, он није хтео да чује и у тренутку када је узјахао трећег коња, пошто су већ два била убијена под њим, — он је пао мртав“.²⁶⁾ При свему томе што се погибија Миљкова догодила у сукобу и пушкарању са групом Турака, сумња присутних је ипак пала на једног добровољца који се уписао у Миљков одред тек три недеље пре тога, а три дана након његове погибије, он је већ био нестало и мало касније се обрео у Србији. То је довело до претпоставке да је дотични био оруђе Милоша Обреновића и убио Миљка по његовом налогу.²⁷⁾ То је разумљиво, када се има у виду да је Миљко важио као један од првака противилошевске партије.²⁸⁾ За остале пак добровољце, остало је да су Турци погодили Миљка. Један од добровољаца, по имену Григорије, Минков син из Самокова (Бугарска), тражио је касније ослобођење од плаћања порезе, пошто се је борио „у одреду покојног кнеза Миљка Петровића, кога су Турци убили у Делиорману и ми га сахранили с ове стране Туртукаје, у Влашкој“.²⁹⁾

У таквим је околностима завршио свој живот неуморни и храбри борац против Турака, Миљко Петровић, чији „живот је представљао живи роман“, како закључује Липранди.

Касније су његове кости биле пренете у Неготин и сахрањене у тамошњој цркви, поред оних брата му Хајдук-Вељка.

Добровољци који су се борили под заповедништвом Миљка Петровића били су помогнути влашким диваном, у сарадњи са руском администрацијом, да се, по жељи, врате у Србију или пак да се настане у Букурешту и у другим местима Влашке. Што се тиче оних који су желели да се врате у Србију, П. В. Кисељев је, у споразуму са влашким диваном, наредио јануара 1830 г. да се за педесеторицу добровољаца бивших под заповедништвом Миљка Петровића додели издржавање за 23 дана и путни трошак од једног леја дневно до Кладова.³⁰⁾ Они који су изјавили жељу да остану у Букурешту, 52 на броју, добили су у свему 575 талира почетног издржавања. 41 од њих су Срби, остало Румуни и Бугари.³¹⁾

Исто тако је поступљено и са добровољцима других одреда, као што је онај неког Ђорђа Петровића, а особито онај Ђорђа Мамарчева — Бујуклије, у коме је такође било много Срба.³²⁾

Добровољци који су се настанили у Влашкој били су ослобођени потпуно порезе за прве три године, а за следећих седам година ослобођени

25) Како би произашло из података у *Hurtmazuki*, XXI, 124—132, о борбама вођеним у околини Силистре.

26) *Documente privind istoria României. Râscoal din 1821*, V, 469.

27) О томе И. П. Липранди је поднео генералу Гајсмару подробан извештај, који се свакако налази негде у совјетским архивама (Исто, 470).

28) Исто 369.

29) Држ. Арх. Букурешт, Вистијерија Влашке, дос. 4943/1832, лист 369.

30) Држ. Арх. Букурешт, Стара администр. акта, дос. 279/1830, лист 13 в; дос. 2394/1830, лист 27 в., 30. Види и Ст. Романски, *Болгарите в Влашко и Молдова*. Софија, 1930, 153.

31) Исто, лист 154—155.

32) Држ. Арх. Букурешт, Стара администр. акта, дос. 271/1830, лист 2, 11.

су напола.³³⁾ Каква су схватања имали добровољци и шта их је навело да ступе у одреде, види се, између осталог, из молбе једнога од њих, „Младена, сина Петкова, из српског Београда”, који се је био настанио у селу Урши, срез Олт. Тражећи ослобођење од порезе, он наводи да на почетку рата „хотећи и ми да се жртвујемо за православни закон, дошао сам овде заједно са другим нашим Србима из српског Београда. . . . и учествовао сам у рату док нисам био и рањен”.³⁴⁾

Тако су се дакле српски, румунски и бугарски добровољци пожртвовано и заједнички борили у рату 1828-1829, уз руску војску.

Једна од главних личности у тој борбеној сарадњи је Миљко Петровић, који је својим искуством и својом способношћу знатно допринео позитивним резултатима те борбе, нарочито у битци код Бајилишти-ја. Он се пожртвовано борио у Србији, у време првог српског устанка, а касније на тлу Румуније. Живео је у Милошевој Србији и у бољарској Влашкој служећи у кнежевским гардама. Био је Милошев и противмилошев партизан, био је уз влашког кнеза и устао против њега онда када је правда, онако како ју је он схватао, то захтевала.

Он је једна од истакнутих личности у историји румунско-српских одмоса у периоду 1813-1829 г.

С. ЈАНКОВИЋ

33) Држ. Арх. Букурешт, Стара администр. акта, дос. 271/1830, лист 6.

34) Држ. Арх. Букурешт, Вистијерија Влашке, дос. 4943/1832 лист 47.